

VU Research Portal

Salomo tussen taal, tekst en oevre

van Moere, F.R.

2011

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

van Moere, F. R. (2011). *Salomo tussen taal, tekst en oevre: 1 Koningen 3:1-15, 9:1-9 en 11:1-13: een intertekstuele lees oefening*. [, Vrije Universiteit Amsterdam].

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Woord vooraf

0.	Inleiding	1
1.	Teksten, intertekstualiteit en lezers	6
1.1.	Drie masoretische teksten over Salomo	6
1.1.1.	Masoretische Tekst	6
1.1.2.	Boekrol Koningen	9
1.1.2.1.	Opeenvolgende boekrollen	9
1.1.2.2.	Verankeringen	11
1.1.2.3.	Verhaallijnen	12
1.1.2.4.	Enneateuch	12
1.1.3.	Drie teksten over Salomo: 1 Kon. 3:1-15 (A), 9:1-9 (B) en 11:1-13 (C)	15
1.1.3.1.	Narratieve teksten binnen 1 Kon. 1-11	15
1.1.3.2.	1 Kon. 3:1-15 (A), 9:1-9 (B) en 11:1-13 (C) en hun lezers	19
1.1.3.2.1.	1 Kon. 3:1-15 (A)	19
1.1.3.2.2.	1 Kon. 9:1-9 (B)	23
1.1.3.2.3.	1 Kon. 11:1-13 (C)	24
1.1.3.3.	Salomo en collega-lezers	26
1.1.3.3.1.	Collega-lezers beoordelen Salomo	26
1.1.3.3.2.	Beeldvorming van Salomo in 1 Kon. 3:1-15 (A)	33
1.2.	Intertekstueel lezen	40
1.2.1.	Intertekstualiteit	40
1.2.1.1.	Algemene intertekstualiteit	41
1.2.1.2.	Intertekstualiteit en geschreven teksten	42
1.2.2.	Interteksten en hun lokalisering	45
1.2.3.	Lezersparticipatie	48
1.3.	Lezers	51
1.3.1.	Expliciete lezer	51
1.3.2.	Impliciete lezer	52
1.3.3.	Modellezer	54
1.3.4.	Geïnformeerde lezer	57
1.3.5.	Archilecteur	59
1.3.6.	Reële lezer	61
2.	Voor het lezen	65
2.0.	Lezeronderzoeker leest	65
2.0.1.	Vraagstelling en doelstelling	65

2.0.2. Leeskader en lezersinbreng	66
2.0.3. Onderzoekskader	67
2.0.4. Interpretatiekader	68
2.0.5. Leescompetentie	69
2.0.6. Leeswijzer	70
2.1. Cursorisch lezen	72
2.1.0. Lineair leesproces	72
2.1.1. Materiële dimensie	73
2.1.1.1. Colometrische presentatie	73
2.1.1.1.1. Leespauzes	73
2.1.1.1.2. Masoretische leessturing	75
2.1.1.1.3. Colometrisch leesparcours	76
2.1.1.2. Vertaling en tekstkritische notities	77
2.1.2. Syntactische dimensie	77
2.1.2.1. Grammaticale analyse	77
2.1.2.1.1. Talige leessturing	77
2.1.2.1.2. Organisatorische fenomenen	78
2.1.2.1.3. Syntagmatisch leesproces	79
2.1.2.2. Actantiële analyse	81
2.1.2.2.1. Actantiële inventarisatie	81
2.1.2.2.2. Actantiële interdependentie	83
2.1.2.2.3. Actantiële hiërarchie	83
2.1.2.3. Functionele analyse	86
2.1.2.3.1. Narratieve logica	86
2.1.2.3.2. Narratief traject	88
2.1.2.3.3. Narratieve sequenties	89
2.2. Correlatief lezen	92
2.2.0. Organisch leesproces	92
2.2.1. Stilistische dimensie	93
2.2.2. Structurele dimensie	94
2.2.3. Retorische dimensie	96
2.2.3.1. Plot	97
2.2.3.2. Karakterisering spelers	98
2.2.3.3. Verteffecten	100
2.2.3.4. Vertellercommentaar	101
2.3. Retrograde lezen	102
2.3.0. Retrograde leesproces	102
2.3.1. Retrograde dimensie	103
2.3.1.1. Soorten herhalingen bij déjà-lu's	103
2.3.1.2. Brontekst en absorptietekst	105
2.3.1.3. Leesbewegingen traceren	106
2.3.1.4. Leesdomeinen	108

3.	1 Koningen 3:1-15 (A) lezen	110
3.1.	Cursorisch lezen van 1 Koningen 3:1-15 (A)	110
3.1.1.	Materiële dimensie 1 Kon. 3:1-15 (A)	110
3.1.1.1.	Colometrisch leesparcours A	110
3.1.1.2.	Vertaling met tekstkritische notities A	111
3.1.2.	Syntactische dimensie 1 Kon. 3:1-15 (A)	112
3.1.2.1.	Grammaticale analyse A	112
3.1.2.1.1.	1 Kon. 2:29-46d: voorafgaand bericht	116
3.1.2.1.2.	1 Kon. 3:1-4: beginbericht	116
3.1.2.1.3.	1 Kon. 3:5-15: een sur-place	117
3.1.2.1.4.	1 Kon. 3:1: eindbericht	119
3.1.2.2.	Actantiële analyse A	119
3.1.2.2.1.	1 Kon. 3:1-15: actantiële inventarisatie	119
3.1.2.2.2.	1 Kon. 3:1-15: actantiële interdependentie	121
3.1.2.2.3.	1 Kon. 3:1-15: actantiële hiërarchie	122
3.1.2.3.	Functionele analyse A	123
3.1.2.3.1.	1 Kon. 3:1-15: narratief logische ontvouwing	123
3.1.2.3.2.	1 Kon. 3:1-15: narratief traject	126
3.1.2.3.3.	1 Kon. 3:1-15: narratieve sequenties	127
3.1.3.	Beeldvorming van Salomo bij cursorisch lezen 1 Kon. 3:1-15 (A)	128
3.1.3.1.	Samenvatting cursorische lezen van A	128
3.1.3.2.	Cursorische beeldvorming van Salomo A	130
3.2.	Correlatief lezen van 1 Koningen 3:1-15 (A)	132
3.2.1.	Stilistische dimensie van 1 Kon. 3:1-15 (A)	132
3.2.1.1.	1 Kon. 3:1-4	132
3.2.1.2.	1 Kon. 3:5-15a	134
3.2.1.3.	1 Kon. 3:15bcd	137
3.2.2.	Structurele dimensie van 1 Kon. 3:1-15 (A)	139
3.2.2.1.	1 Kon. 3:5-15a	139
3.2.2.2.	1 Kon. 3:10	142
3.2.2.3.	1 Kon. 1-4 en 15b-d	142
3.2.2.4.	Literaire structuur A	143
3.2.3.	Retorische dimensie van 1 Kon. 3:1-15 (A)	144
3.2.3.1.	Plot A	144
3.2.3.2.	Karakterisering spelers A	145
3.2.3.2.1.	Spelersretoriek	145
3.2.3.2.2.	Rolverdeling	145
3.2.3.3.	Verteleffecten A	147
3.2.3.3.1.	Positieve effecten	147
3.2.3.3.2.	Neutraliserende effecten	148
3.2.3.3.3.	Patroonvormende effecten	148
3.2.3.3.4.	Contrasterende en ambivalente effecten	148
3.2.3.4.	Vertellercommentaar A	148
3.2.4.	Beeldvorming van Salomo bij correlatief lezen 1 Kon. 3:1-15 (A)	149
3.2.4.1.	Samenvatting correlatief lezen van A	149

3.2.4.2. Correlatieve beeldvorming van Salomo A	150
3.3. Retrograde lezen van 1 Koningen 3:1-15 (A)	153
3.3.1. Retrograde dimensie in mesodomein 1 Kon. 1-2 (A⁻) ← 3:1-15 (A)	153
3.3.1.0. Voorafgaand leesparcours in 1 Kon. 1-2 (A ⁻)	153
3.3.1.0.1. 1 Kon. 1:1-52: Salomo's troonsbestijging	153
3.3.1.0.2. 1 Kon. 2:1-46: nationale verwickelingen	153
3.3.1.1. Retrograde leesbewegingen 1 Kon. 1-2 (A ⁻) ← 3:1-15 A	153
3.3.1.2. Relevante data (A ⁻) voor de beeldvorming van Salomo (A)	155
3.3.1.3. Retroactieve beeldvorming van Salomo 1 Kon. 1-2 (A ⁻) → A	156
3.3.2. Retrograde dimensie in megadomein Gen. – 2 Sam. ← 1 Kon. 3:1-15 (A)	158
3.3.2.1. Retrograde leesbewegingen Gen. – 2 Sam. ← 1 Kon. 3:1-15 (A)	158
3.3.2.1.0. Niet dwingende talige herhalingen	158
3.3.2.1.1. Retrograde leesbewegingen Gen. – 2 Sam. ← A: algemene data	160
3.3.2.1.2. Retrograde leesbewegingen 1 Sam. 16 – 2 Sam. ← A vanwege data omtrent David	165
3.3.2.1.3. Retrograde leesbewegingen Gen. – Ex. ← A vanwege Faraodata	167
3.3.2.2. Relevante data in Gen. – 2 Sam. voor Salomo's beeldvorming (A)	168
3.3.2.2.1. Relevante data in Gen. – 2 Sam. omtrent Salomo's beeldvorming (A): algemeen	168
3.3.2.2.2. Relevante data voor Salomo's beeldvorming in A omtrent David	169
3.3.2.2.3. Relevante data voor Salomo's beeldvorming in A omtrent Farao	173
3.3.2.3. Retroactieve beeldvorming van Salomo Gen. – 2 Sam. → 1 Kon. 3:1-15 (A)	177
3.3.2.3.1. Retroactieve beeldvorming van Salomo Gen. – 2 Sam. → A: algemene data	177
3.3.2.3.2. Retroactieve beeldvorming van Salomo 1 Sam. 16 – 2 Sam. → A: data omtrent David	179
3.3.2.3.3. Retroactieve beeldvorming van Salomo Gen. – Ex. → A: data omtrent Farao	181
4. 1 Koningen 9:1-9 (B) lezen	185
4.1. Cursorisch lezen van 1 Koningen 9:1-9 (B)	185
4.1.1. Materiële dimensie van 1 Kon. 9:1-9 (B)	185
4.1.1.1. Colometrisch leesparcours B	185
4.1.1.2. Vertaling met tekstkritische notities B	186
4.1.2. Syntactische dimensie van 1 Kon. 9:1-9 (B)	187
4.1.2.1. Grammaticale analyse B	187
4.1.2.2. Actantiële analyse B	188
4.1.2.3. Functionele analyse B	188
4.1.3. Beeldvorming van Salomo bij cursorisch lezen 1 Kon. 9:1-9 (B)	189
4.2. Correlatief lezen van 1 Koningen 9:1-9 (B)	190
4.2.1. Stilistische dimensie van 1 Kon. 9:1-9 (B)	190
4.2.2. Structurele dimensie van 1 Kon. 9:1-9 (B)	191
4.2.3. Retorische dimensie van 1 Kon. 9:1-9 (B)	191

4.2.4. Beeldvorming van Salomo bij correlatief lezen 1 Kon. 9:1-9 (B)	193
4.3. Retrograde lezen van 1 Koningen 9:1-9 (B)	195
4.3.1. Retrograde dimensie in mesodomein 1 Kon. 1-8 \leftarrow 9:1-9 (B)	195
4.3.1.0. Voorafgaand leesparcours in 1 Kon. 3:16-8:66 (B ⁻)	195
4.3.1.0.1. 1 Kon. 3:16-18: pragmatische wijsheid	195
4.3.1.0.2. 1 Kon. 4:1-5:8: nationale grootheid	195
4.3.1.0.3. 1 Kon. 5:9-14: internationale uitstraling	195
4.3.1.0.4. 1 Kon. 5:15-32: bilaterale internationale samenwerking	195
4.3.1.0.5. 1 Kon. 6:1-7:12: bouwactiviteiten	195
4.3.1.0.6. 1 Kon. 7:13-47: Chirams werk	196
4.3.1.0.7. 1 Kon. 7:48-31: tempelinrichting	196
4.3.1.0.8. 1 Kon. 8:1-66: tempelinwijding	196
4.3.1.1. Retrograde leesbewegingen 1 Kon. 1-8 (A ⁻ t/m/ B ⁻) \leftarrow 9:1-9 (B)	198
4.3.1.2. Relevante data in 1 Kon. 1-8 voor Salomo's beeldvorming (B)	204
4.3.1.3. Retroactieve beeldvorming van Salomo: 1 Kon. 1-8 \rightarrow 9:1-9 (B)	205
4.3.2. Retrograde dimensie in megadomein Gen. – Sam. \leftarrow 1 Kon. 9:1-9 (B)	206
4.3.2.1. Retrograde leesbewegingen Gen. – Sam. \leftarrow 1 Kon. 9:1-9 (B)	206
4.3.2.2. Relevante data (Gen.- Sam.) voor beeldvorming van Salomo (B)	215
4.3.2.3. Retroactieve beeldvorming van Salomo Gen. – Sam. \rightarrow 1 Kon. 9:1-9 (B)	215
5. 1 Koningen 11:1-13 (C) lezen	216
5.1. Cursorisch lezen van 1 Koningen 11:1-13 (C)	216
5.1.1. Materiële dimensie van 1 Kon. 11:1-13 (C)	216
5.1.1.1. Colometrisch leesparcours C	216
5.1.1.2. Vertaling met tekstkritische notities C	217
5.1.2. Syntactische dimensie van 1 Kon. 11:1-13 (C)	219
5.1.2.1. Grammaticale analyse C	219
5.1.2.2. Actantiële analyse C	219
5.1.2.3. Functionele analyse C	220
5.1.3. Beeldvorming van Salomo bij cursorisch lezen 1 Kon. 11:1-13 (C)	220
5.2. Correlatief lezen van 1 Koningen 11:1-13 (C)	222
5.2.1. Stilistische dimensie van 1 Kon. 11:1-13 (C)	222
5.2.2. Structurele dimensie van 1 Kon. 11:1-13 (C)	223
5.2.3. Retorische dimensie van 1 Kon. 11:1-13 (C)	224
5.2.4. Beeldvorming van Salomo bij correlatief lezen 1 Kon. 11:1-13 (C)	225
5.3. Retrograde lezen van 1 Koningen 11:1-13 (C)	227
5.3.1. Retrograde dimensie in mesodomein 1 Kon. 1-10 (C⁻) \leftarrow 11:1-13 (C)	227
5.3.1.0. Voorafgaand leesparcours in 1 Kon. 9:10-10:29 (C ⁻)	227
5.3.1.0.1. 1 Kon. 9:10-14: betaling aan Chiram	227
5.3.1.0.2. 1 Kon. 9:15-25: bouwactiviteiten	227

5.3.1.0.3.	1 Kon. 9:26-28: internationale bilaterale samenwerking	227
5.3.1.0.4.	1 Kon. 10:1-13: internationale uitstraling	227
5.3.1.0.5.	1 Kon. 10:14-29: nationale grootheid	228
5.3.1.1.	Retrograde leesbewegingen in mesodomein (1) 1 Kon. 1-10 \leftarrow 11:1-13 (C)	228
5.3.1.2.	Retrograde leesbewegingen in mesodomein (2) 1 Kon. 1-10 \leftarrow 11:1-13 (C)	238
5.3.1.3.	Relevante data in 1 Kon. 1-10 voor Salomo's beeldvorming (C)	242
5.3.1.4.	Retroactieve beeldvorming van Salomo bij 1 Kon. 1-10 \rightarrow C	242
5.3.2.	Retrograde dimensie in megadomein Gen. – Sam. \leftarrow 1 Kon. 11:1-13 (C)	244
5.3.2.1.	Retrograde leesbewegingen Gen. – 2 Sam. \leftarrow 1 Kon. 11:1-13 (C)	244
5.3.2.2.	Relevante data (Gen.-2 Sam.) voor beeldvorming van Salomo (C)	251
5.3.2.3.	Retroactieve beeldvorming van Salomo Gen. – Sam. \rightarrow 1 Kon. 11:1-13 (C)	252
6.	Selectief retrograde lezen vanuit 1 Kon. 11:14 – 2 Kon. 24:30	255
6.1.	Retrograde dimensie in mesodomein: A, B, C \leftarrow 1 Kon. 11:14-43 (D)	255
6.1.0.	1 Koningen 11:14-43	255
6.1.1.	1 Koningen 11:26-40 (D)	255
6.1.1.1.	Opbouw (D)	256
6.1.1.2.	Spelers (D)	256
6.1.1.3.	Tijd en plaats (D)	257
6.1.1.4.	Thema (D)	257
6.1.2.	Retrograde lezen in mesodomein 1 Kon. 11:1-13 (C) \leftarrow 1 Kon. 11:26-40 (D)	258
6.1.2.1.	Krachtsverhoudingen: Salomo, 'zij' en JHWH C \leftarrow D	258
6.1.2.1.1.	'Zij hebben mij verlaten' (11:33a) C \leftarrow D	258
6.1.2.1.2.	Identiteit van de 'zij' in 1 Kon. 11:33 C \leftarrow D	259
6.1.2.1.3.	JHWH verlaten ... A' t/m. C \leftarrow D	262
6.1.2.1.4.	... voor andere goden C \leftarrow D	263
6.1.2.1.5.	JHWH's verdict C \leftarrow D	263
6.1.2.2.	Krachtsverhoudingen tussen David, Salomo en Jerobeam C \leftarrow D	264
6.1.2.2.1.	David en Salomo C \leftarrow D	264
6.1.2.2.2.	David en Jerobeam C \leftarrow D	266
6.1.2.3.	Jeruzalem (D)	268
6.1.2.3.1.	Om Jeruzalem A, B, C \leftarrow D	268
6.1.2.3.2.	Jeruzalems muur A, B, C \leftarrow D	269
6.1.2.4.	Thora C \leftarrow D	269
6.1.3.	Retrograde beeldvorming van Salomo (A,B) C \rightarrow D	270
6.2.	Retrograde lezen in macrodomein: A, B en C \leftarrow 1 Kon. 12:1 – 2 Kon. 25:30 (E)	272
6.2.1.	Retrograde beeldvorming van David A, B en C \leftarrow 1 Kon. 12:1 – 2 Kon. 25:30 (E)	272
6.2.1.1.	David's eigennaam (E)	272
6.2.1.2.	David als JHWH's dienaar A, B, C \leftarrow E	272
6.2.1.3.	David's thoragedrag A, B, C \leftarrow E	273
6.2.1.4.	Met David contrasterend thoragedrag A, B, C \leftarrow E	274
6.2.2.	Retrograde beeldvorming van Salomo A, B, C \leftarrow 1 Kon. 12:1- 2 Kon. 25:30 (E)	275
6.2.2.1.	Salomo's eigennaam A, B, C \leftarrow E	276
6.2.2.2.	Salomo's echtelijke relaties A, C \leftarrow E	276
6.2.2.2.1.	Verzwageren, schoonzoon van Farao, koning van Egypte A \leftarrow E	276

6.2.2.2.2.	Buitenlandse vrouwen A, C ← E	277
6.2.2.3.	Hoogten, hoogten bouwen en altaar A, C ← E	278
6.2.2.3.1.	Hoogten A, C ← E	278
6.2.2.3.2.	Altaar A ← E	282
6.2.2.4.	Salomo, JHWH en de goden B, C ← E	284
6.2.2.4.1.	Gaan B, C ← E	285
6.2.2.4.3.	Gaan, neerbuigen en dienen B ← E	285
6.2.2.4.4.	Boosheid, afscheuren, wenden en verlaten B, C, D ← E	286
6.2.2.4.5.	Kwaad doen komen, wegrukken en verwijderen B, D ← E	287
6.2.2.5.	Salomo en kwaad in JHWH's ogen C ← E	288
6.2.2.5.1.	Israëls koningen C ← E	289
6.2.2.5.2.	Juda's koningen C ← E	290
6.2.2.6.	Geen koning als ... A ← E	291
6.2.2.7.	Salomo en Hizkia A, B, C ← E	292
6.2.3.	Retrograde beeldvorming van Salomo A, B en C ← 1 Kon. 12:1- 2 Kon. 25:30 (E)	295
6.2.3.1.	Salomo en Israëls en Juda's koningen A, B, C ← E	295
6.2.3.2.	Balans van Salomo's definitieve beeldvorming A, C ← E	297
7.	Na het lezen	298
7.1.	Leesprocessen bij 1 Kon. 3:1-15 (A), 9:1-9 (B) en 11:1-13 (C)	298
7.1.1.	Cursorisch lezen	298
7.1.2.	Correlatief lezen	300
7.1.3.	Cursorisch talig en correlatief literair lezen in symbiose	303
7.1.4.	Retrograde lezen	304
7.1.4.1.	Retrograde en intratekstueel lezen	304
7.1.4.2.	Retrograde en intertekstueel lezen	305
7.1.5.	Gradaties van retrograde lezen	308
7.1.5.1.	Vormen van herhaling	308
7.1.5.2.	Impliciet en expliciet gebruik	311
7.1.5.3.	Gestuurde circulaire leesbewegingen	313
7.2.	Salomo's verschillende beeldvormingen	315
7.2.1.	Tekstueel leesproces in A, B en C	315
7.2.2.	Intratekstuele leesdynamiek binnen 1 Kon. 1-11	316
7.2.2.0.	Lineair leesparcours als wegwijzer	316
7.2.2.1.	Intratekstuele input bij A vanuit voorteksten in 1 Kon. 1-11	318
7.2.2.2.	Intratekstuele input bij B vanuit voorteksten in 1 Kon. 1-11	318
7.2.2.3.	Intratekstuele input bij C vanuit voorteksten in 1 Kon. 1-11	318
7.2.2.4.	Intratekstuele input bij A, B en C vanuit achterteksten (D) in 1 Kon. 1-11	319
7.2.3.	Intertekstuele leesreikwijdte naar en leesinvoer vanuit Gen. – Kon.	319
7.2.3.1.	Intertekstuele input bij A vanuit prae-teksten Gen. - 2 Sam.	319
7.2.3.2.	Intertekstuele input bij B vanuit prae-teksten Gen. - 2 Sam.	320
7.2.3.3.	Intertekstuele input bij C vanuit prae-teksten Gen. - 2 Sam.	321
7.2.3.4.	Intratekstuele input bij A, B en C vanuit post-teksten in Koningen (E)	321
7.2.4.	Onontbeerlijke tekstuele, intratekstuele en intertekstuele inputs	321

7.2.5. Redactionele dimensie A, B en C	323
7.3. Salomo tussen taal, tekst en oeuvre: een synergische beeldvorming	326
7.3.0. Salomo en zijn queeste	326
7.3.1. Salomo en buitenlandse vrouwen / volken: twee partners, twee fiasco's	327
7.3.2. Salomo en Israël, twee hoofdrolspelers, twee lotgenoten	327
7.3.3. Salomo en JHWH, twee protagonisten, twee queesten	328
7.3.4. Salomo en David, twee koningen, twee rollen	329
7.3.5. Salomo en Farao, twee koningen, twee dromen	331
7.3.6. Een Egyptische koning	332
8. Uitleiding	334
8.1. Resultaat op gebied van de methode	334
8.2. Resultaat op gebied van de uitleg: exegetische positiekeuze	337
9. Bibliografie	339
10. Synthèse en français	348